

११. महिला विरुद्धका सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने सम्बन्धी महासन्धि, १९७९

महिला र पुरुष बीच समान हैसियत कायम गर्न विभिन्न प्रकारका अन्तर्राष्ट्रिय लिखतहरु पारित गरिएको भएतापनि महिला विरुद्धको भेदभाव अझै कायम रहेकोले महिला विरुद्ध हुने भेदभावहरुलाई सबै रूप र अभिव्यक्तिमा उन्मूलन गर्ने पक्ष राष्ट्रहरुले अपनाउनु पर्ने विभिन्न उपायहरुका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्नु यस महासन्धिको प्रमुख उद्देश्य रहेकोछ ।

१. गृहण गरिएको मिति: १८ डिसेम्बर १९७९
२. लागू भएको मिति: २२ सेप्टेम्बर १९८१
३. यस महासन्धिका पक्ष राष्ट्रहरुको कुल संख्या: १८९
४. सार्क क्षेत्रका पक्ष राष्ट्रहरु: सबै
५. यस महासन्धिको कार्यान्वयनको अनुगमन गर्ने अन्तर्राष्ट्रिय संस्था: महिला विरुद्धका सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने समिति
६. नेपालले अनुमोदन/सम्मिलन गरेको मिति: २२ अप्रिल १९९१ (अनुमोदन)
७. नेपालले यस महासन्धिमा गरेको घोषणा वा आरक्षण: X
८. यस महासन्धिको कार्यान्वयनको लागि नेपालको कानूनी संरचना:
 - क). नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १३, २०, २१, ३३, ६३ र १४२ —
 - ख). स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५
 - ग). स्थानीय निकाय निर्वाचन ऐन, २०४८
 - घ). घरेलु हिंसा (कसूर र सजाय) ऐन, २०६६
 - ङ). मुलुकी ऐन, २०२० को अंशवण्डा, लोम्बे स्वास्थ्य, अपुताली, विहावरी, स्त्री अंश धनका महलहरु — ५६
 - च). निजामती सेवा ऐन, २०४९ र निजामती सेवा नियमावली, २०५०
 - छ). संविधानसभा सदस्य निर्वाचन ऐन, २०६४
 - ज). मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४
 - झ). राष्ट्रिय महिला आयोग ऐन, २०६३ — २०६४
 - ञ). कार्यस्थलमा हुने यौनजन्य दुर्व्यवहार (निवारण) ऐन, २०७१
 - ट). नेपाल सन्धि ऐन, २०४७, आदि ।

११. महिला विरुद्धका सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने सम्बन्धी महासन्धि

१८ डिसेम्बर १९७९ मा महासभाद्वारा पारित प्रस्ताव ३४/१८० बमोजिम ग्रहण गरी हस्ताक्षर, अनुमोदन तथा सम्मिलनको लागि खुला गरिएको

लागू भएको मिति: महासन्धिको धारा २७(१) अनुसार, ३ सेप्टेम्बर १९८१ तदनुसार १८ भाद्र २०३८

यस महासन्धिको पक्ष राष्ट्रहरू,

संयुक्त राष्ट्र संघको वडापत्रले मौलिक मानव अधिकार, मानव व्यक्तिको प्रतिष्ठा र मूल्य तथा पुरुष र महिलाको समान अधिकारप्रतिको विश्वासलाई पुनःपुष्टि गरेको कुरा उल्लेख गर्दै,

मानव अधिकारको विश्वव्यापी घोषणापत्रले भेदभावको अग्राह्यताको सिद्धान्तलाई पुष्टि गरेको, सबै मानिसहरू स्वतन्त्र जन्मेका, प्रतिष्ठा र अधिकारमा समान भएका तथा प्रत्येक व्यक्तिलाई घोषणापत्रमा उल्लिखित सम्पूर्ण अधिकार तथा स्वतन्त्रताहरू लिइमा आधारित भेदभाव लगायत कुनै पनि किसिमको भेदभाव विना उपभोग गर्न पाउने अधिकार भएको घोषणा गरेको कुरा उल्लेख गर्दै,

मानव अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिज्ञापत्रहरूका पक्ष राष्ट्रहरूको सम्पूर्ण आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, नागरिक र राजनैतिक अधिकारहरू पुरुष र महिलाले समान रूपले उपभोग गर्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्ने दायित्व रहेको कुरा उल्लेख गर्दै,

संयुक्त राष्ट्र संघ र विशिष्टकृत निकायहरूको तत्वावधान अन्तर्गत सम्पन्न पुरुष र महिलाको अधिकारको समानतालाई प्रवर्द्धन गर्ने अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरूलाई विचार गर्दै,

संयुक्त राष्ट्र संघ र विशिष्टकृत निकायहरूले पारित गरेका पुरुष र महिलाको अधिकारको समानतालाई प्रवर्द्धन गर्ने प्रस्ताव, घोषणापत्र र सिफारिशहरू समेत उल्लेख गर्दै,

यी विभिन्न लिखतहरूको बावजूद महिला विरुद्ध व्यापक भेदभाव अझै पनि कायम रहिरहेको कुरा प्रति चिन्तित हुँदै,

महिला विरुद्धको भेदभावले अधिकारहरूको समानताको सिद्धान्त र मानव प्रतिष्ठाप्रतिको सम्मानको उल्लंघन गर्ने, पुरुषसंग समानताको आधारमा आफ्नो मुलुकको राजनैतिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक जीवनमा महिलाको सहभागितामा व्यवधान उत्पन्न गर्ने, समाज र परिवारको समुन्नतिको विकासमा अवरोध खडा गर्ने तथा आफ्नो देश र मानवताको सेवाको लागि महिलाको सामर्थ्यताको पूर्ण विकासलाई अझ बढी कठिन बनाउने कुरालाई पुनःसंस्मरण गर्दै,

गरीबीको अवस्थामा खाद्यान्न, स्वास्थ्य, शिक्षा, तालीम एवं रोजगारीका अवसरहरूका साथै अन्य आवश्यकताहरूमा महिलाको न्यूनतम पहुँच रहेको कुराप्रति चिन्तित हुँदै,

समता र न्यायमा आधारित नयां अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक व्यवस्थाको स्थापनाले पुरुष र महिला बीचको समानता प्रवर्द्धन गर्नमा महत्वपूर्ण योगदान पुराउनेछ भन्ने कुरामा विश्वस्त हुँदै;

रंगभेद, सबै प्रकारका जातिवाद, जातीय भेदभाव, उपनिवेशवाद, नव उपनिवेशवाद, आक्रमण, वैदेशिक कब्जा र आधिपत्य एवं राष्ट्रहरूको आन्तरिक माभिलामा हस्तक्षेप जस्ता कुराको उन्मूलन पुरुष तथा महिलाको अधिकारको पूर्ण उपभोगको लागि अत्यावश्यक छ भन्ने कुरामा जोड दिदै,

अन्तर्राष्ट्रिय शान्ति र सुरक्षाको सुदृढीकरण, अन्तर्राष्ट्रिय तनावको सिधिलता, जस्तोसुकै सामाजिक तथा आर्थिक घबस्था भएपनि राष्ट्रहरू बीचको आपसी सहयोग, सामान्य र पूर्ण निरस्त्रीकरण खासगरी कडा र प्रभावकारी अन्तर्राष्ट्रिय नियन्त्रण अन्तर्गत आणविक निरस्त्रीकरण, राष्ट्रहरू बीचको सम्बन्धमा न्याय, समानता र आपसी हितको सिद्धान्तको पुष्टि र वैदेशिक तथा औपनिवेशिक आधिपत्यमा रहेका र वैदेशिक कब्जामा रहेका जनताहरूको आत्मनिर्णयको अधिकार तथा स्वतन्त्रताको प्राप्तीका अतिरिक्त राष्ट्रिय सार्वभौमसत्ता एवं क्षेत्रीय अखण्डताको सम्मानले सामाजिक उन्नति र विकासलाई प्रवर्द्धन गर्ने र फलस्वरूप यसले पुरुष र महिला बीचमा पूर्ण समानताको प्राप्तीमा योगदान पुऱ्याउने छ भन्ने कुरालाई पुष्टि गर्दै,

कुनै पनि राष्ट्रको पूर्ण एवं सर्वाङ्गिण विकास, विश्वको कल्याण र शान्तिका उद्देश्यका लागि पुरुष सरह सबै क्षेत्रहरूमा महिलाको अधिकतम सहभागिता आवश्यक पर्ने कुरामा विश्वस्त भएर,

परिवारको कल्याण र समाजको विकासमा महिलाहरूको हालसम्म पूर्ण रुपमा स्विकार नगरिएको ठूलो योगदान, मातृत्वको समाजिक महत्व तथा परिवारमा र बालबालिकाको पालनपोषणमा बाबु आमा दुबैको भूमिकाको विचार गर्दै र महिलाको सन्तानोत्पादनमा रहेको भूमिका भेदभावका लागि आधार हुनु हुँदैन तर बालबालिका हुर्काउने कार्यकालागि महिला तथा पुरुष र समग्र समाज बीच उत्तरदायित्वको हिस्सेदारी आवश्यक हुन्छ भन्ने कुरामा सजग हुँदै,

महिला र पुरुष बीच पूर्ण समानता प्राप्त गर्न समाजमा र परिवारमा हुने महिला तथा पुरुषहरूको परम्परागत भूमिकामा परिवर्तन आवश्यक भएको कुरामा सजग हुँदै,

महिला विरुद्धका भेदभाव उन्मूलन सम्बन्धी घोषणापत्रमा उल्लिखित सिद्धान्तहरू कार्यान्वयन गर्न र सो प्रयोजनका लागि आफ्ना सबैरूप र अभिव्यक्तिमा हुने त्यस्तो भेदभावको अन्त्य गर्न आवश्यक उपायहरू अवलम्बन गर्न कटिवद्ध भई,

देहायका कुरामा सहमत भएका छन् ।

भाग १

धारा १

यस महासन्धिको प्रयोजनको लागि, "महिला विरुद्धको भेदभाव" भन्नाले महिलाहरूको जस्तोसुकै वैवाहिक स्थिति भए तापनि राजनैतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, नागरिक र अन्य कुनै पनि क्षेत्रमा पुरुष र महिला बीच समानताका आधारमा महिलाहरूका मानव अधिकार तथा मौलिक स्वतन्त्रताको मान्यता, उपभोग वा प्रयोगलाई रद्ध गर्ने वा त्यसमा आघात पार्ने प्रभाव वा उद्देश्य रहेको लिङ्गका आधारमा गरिने कुनै पनि विभेद, वहिष्कार वा प्रतिबन्ध सम्भन्नु पर्छ ।

धारा २

यस राष्ट्रहरू महिला विरुद्धका सबै प्रकारका भेदभावलाई निन्दा गर्दै सबै उपयुक्त उपायहरू अपनाई र विना ढिलाई महिला विरुद्ध हुने भेदभाव उन्मूलन गर्ने नीति अवलम्बन गर्न मञ्जुर गर्दछन् र यस उद्देश्यका लागि देहायका काम गर्न कवूल गर्दछन्:

(क) पुरुष र महिला बीचको समानताको सिद्धान्तलाई आफ्नो राष्ट्रिय संविधान वा अन्य उपयुक्त कानूनमा

- अझै समावेश गरिनसकिएको भए यस सिद्धान्तलाई त्यस्तो संविधान वा कानूनमा समावेश गर्ने तथा कानून र अन्य उपयुक्त माध्यमद्वारा यस सिद्धान्तको व्यवहारिक प्राप्ति सुनिश्चित गर्ने,
- (ख) महिला विरुद्धका सबै भेदभाव निषेध गर्ने कानूनी र अन्य उपायहरू एवं उपयुक्त भएको अवस्थामा दण्ड सजायको व्यवस्था समेत अवलम्बन गर्ने,
- (ग) पुरुष सरह समान आधारमा महिलाका अधिकारहरूको कानूनी संरक्षणको व्यवस्था गर्ने तथा सशक्त राष्ट्रिय न्यायाधिकरण र अन्य सार्वजनिक संस्थाहरू मार्फत भेदभावको कुनै पनि कार्य विरुद्ध महिलाको प्रभावकारी संरक्षण सुनिश्चित गर्ने,
- (घ) महिला विरुद्धको भेदभावको कुनै पनि कार्य वा व्यवहारमा सरिक नभई अलग रहने तथा सार्वजनिक अधिकारी र संस्थाहरूले यस दायित्व अनुरूप कार्य गर्नेछन् भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने,
- (ङ) कुनै पनि व्यक्ति, संस्था वा उद्योगबाट हुने महिला विरुद्धको भेदभाव उन्मूलन गर्न सम्पूर्ण उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्ने,
- (च) महिला विरुद्धको भेदभाव सिर्जना गर्ने प्रचलित कानून, नियम, परम्परा तथा व्यवहारहरू परिवर्तन वा उन्मूलन गर्न कानूनी व्यवस्था लगायतका सम्पूर्ण उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्ने,
- (छ) महिला विरुद्धको भेदभाव सिर्जना गर्ने सम्पूर्ण राष्ट्रिय दण्ड व्यवस्थाहरू खारेज गर्ने ।

धारा ३

पुरुष सरह महिलाहरूलाई मानव अधिकार तथा मौलिक स्वतन्त्रताहरूको प्रयोग तथा उपभोगको प्रत्याभूति दिने उद्देश्यका लागि महिलाको पूर्ण विकास र समुन्नति सुनिश्चित गर्न पक्ष राष्ट्रहरूले सबै क्षेत्र खासगरी राजनैतिक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक क्षेत्रहरूमा कानूनी व्यवस्था लगायतका सम्पूर्ण उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्नेछन् ।

धारा ४

- पुरुष र महिला बीचको वास्तविक समानतालाई तीव्र पार्ने उद्देश्यले पक्ष राष्ट्रहरूबाट ग्रहण गरिएका अस्थायी विशेष उपायहरूलाई प्रस्तुत महासन्धिले परिभाषा गरे बमोजिमको भेदभाव मानिने छैन । तर परिणामस्वरूप यस्ता उपायहरूले कुनै पनि हालतमा असमान वा पृथक मापदण्डहरूलाई कायमै रहन दिनु हुदैन । अवसर र व्यवहारको समानताको उद्देश्य हासिल भएपछि यी उपायहरूलाई निरन्तरता दिईने छैन ।
- मातृत्वको संरक्षण गर्ने उद्देश्यले पक्ष राष्ट्रहरूबाट ग्रहण गरिएका यस महासन्धिमा उल्लिखित उपायहरू लगायतका विशेष उपायहरूलाई भेदभावपूर्ण मानिने छैन ।

धारा ५

पक्ष राष्ट्रहरूले देहायको प्रयोजनको लागि सम्पूर्ण उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्नेछन्:

- (क) कुनै एक लिंगको लघुता वा वरिष्ठताको धारणामा वा पुरुष र महिलाका लागि रुढीगत भूमिकामा आधारित दुराग्रह तथा परम्परागत एवं अन्य सबै व्यवहारहरू उन्मूलन गर्ने उद्देश्यले पुरुष र महिलाको व्यवहारको सामाजिक तथा सांस्कृतिक ढांचामा परिवर्तन गर्ने,
- (ख) हर अवस्थामा बालबालिकाको हित नै प्राथमिक चासोको विषय भएको कुरा बुझ्दै पारिवारिक शिक्षाले सामाजिक कार्यको रूपमा मातृत्वको सम्बन्धमा उचित समझ र आफना बालबालिकाको पालनपोषण र विकासमा पुरुष र महिलाको साझा उत्तरदायित्वको मान्यता समावेश गरेको सुनिश्चित गर्ने ।

धारा ६

पक्ष राष्ट्रहरूले महिलाको सबै प्रकारको बेचबिखन तथा महिलाको वेश्यावृत्तिको शोषण दमन गर्न कानूनी व्यवस्था लगायतका सम्पूर्ण उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्नेछन् ।

भाग २

धारा ७

पक्ष राष्ट्रहरूले मुलुकको राजनैतिक र सार्वजनिक जीवनमा महिला विरुद्धको भेदभाव उन्मूलन गर्न सम्पूर्ण उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्ने र खासगरी, पुरुष सरह महिलाका लागि देहायका अधिकारहरू सुनिश्चित गर्नेछन्:

- (क) सबै निर्वाचन र सार्वजनिक जनमतसंग्रहहरूमा मतदान गर्ने अधिकार र सार्वजनिक रूपमा निर्वाचन हुने सबै निकायहरूमा निर्वाचनको लागि योग्य हुने अधिकार,
- (ख) सरकारी नीतिको तर्जुमा र कार्यान्वयनमा सहभागी हुने तथा सार्वजनिक पद धारण गर्ने र सरकारका सबै तहहरूमा हुने सार्वजनिक कार्यहरू सम्पादन गर्ने अधिकार,
- (ग) मुलुकको सार्वजनिक तथा राजनैतिक जीवनसँग सम्बन्धित गैर-सरकारी संघ संस्थाहरूमा भाग लिने अधिकार ।

धारा ८

पक्ष राष्ट्रहरूले पुरुष सरह र कुनै भेदभाव विना अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा आफ्नो सरकारको प्रतिनिधित्व गर्ने र अन्तर्राष्ट्रिय संगठनहरूको कार्यमा सहभागी हुने अवसर महिलाको लागि सुनिश्चित गर्न सम्पूर्ण उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्नेछन् ।

धारा ९

१. पक्ष राष्ट्रहरूले महिलालाई पुरुष सरह आफ्नो राष्ट्रियता प्राप्त गर्ने, कायम राख्ने वा परिवर्तन गर्ने समान अधिकार प्रदान गर्नेछन् । तिनीहरूले खासगरी विदेशीसँग विवाह गरेको कारणबाट वा विवाहको अवधिमा पतिले राष्ट्रियता परिवर्तन गरेको कारणले पत्नीको राष्ट्रियता स्वतः परिवर्तन नहुने र निजलाई राष्ट्रियता विहिन नबनाईने वा पतिकै राष्ट्रियता लिन बाध्य नपारिने कुरा सुनिश्चित गर्नेछन् ।
२. पक्ष राष्ट्रहरूले महिलालाई आफ्ना बालबालिकाको राष्ट्रियताको सम्बन्धमा पुरुष सरहको समान अधिकार प्रदान गर्नेछन् ।

भाग ३

धारा १०

पक्ष राष्ट्रहरूले महिलालाई शिक्षाको क्षेत्रमा पुरुष सरहको समान अधिकार सुनिश्चित गर्ने र खासगरी, महिला र पुरुषको समानताको आधारमा देहायका कुराहरू सुनिश्चित गर्ने उद्देश्यले महिला विरुद्धको भेदभाव उन्मूलन गर्न सम्पूर्ण उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्नेछन्:

- (क) वृत्ति तथा व्यवसायिक मार्गदर्शन, अध्ययनमा पहुंच र ग्रामीण तथा शहरी क्षेत्रमा अवस्थित सबै प्रकारका शिक्षण संस्थाहरूबाट उपाधि प्राप्त गर्नको लागि समान अवस्थाहरू; यो समानता पूर्व विद्यालय,

उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्ने र खासगरी त्यस्ता महिलाहरूका लागि निम्नलिखित अधिकारहरू सुनिश्चित गर्नेछन्:

- (क) सबै तहका विकास योजनाहरूको विस्तार र कार्यान्वयनमा सहभागी हुने अधिकार,
- (ख) परिवार नियोजन सम्बन्धी सूचना, सल्लाह र सेवा लगायतका पर्याप्त स्वास्थ्य हेरचाह सुविधामा पहुँचको अधिकार,
- (ग) सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमहरूबाट प्रत्यक्ष फाइदा लिने अधिकार,
- (घ) उनीहरूको प्राविधिक दक्षता अभिवृद्धि गर्न कार्यमूलक साक्षरता लगायत सबै प्रकारका औपचारिक तथा अनौपचारिक तालीमहरू र शिक्षा एवं, अन्य कुराका अतिरिक्त, सबै सामूदायिक तथा विस्तारित सेवाहरूको लाभ प्राप्त गर्ने अधिकार,
- (ङ) रोजगारी वा स्वरोजगारी मार्फत आर्थिक अवसरहरूमा समान पहुँच प्राप्त गर्नको लागि स्वावलम्बी समूह तथा सहकारीहरू गठन गर्ने अधिकार,
- (च) सम्पूर्ण सामूदायिक कृषाकलापहरूमा भाग लिने अधिकार,
- (छ) कृषि कर्जा तथा ऋण, बजार सुविधाहरू, उपयुक्त प्रविधि र भूमिमा समान व्यवहार, कृषिजन्य सुधार एवं भूमिको पुनःव्यवस्था योजनामा पहुँच प्राप्त गर्ने अधिकार,
- (ज) खासगरी आवास, सरसफाई, विद्युत, खानेपानी, यातायात तथा संचारका सम्बन्धमा पर्याप्त जीवनयापनका अवस्थाहरूको उपभोग गर्ने अधिकार ।

भाग ४

धारा १५

१. पक्ष राष्ट्रहरूले महिलाहरूलाई कानूनको दृष्टिमा पुरुष सरहको समानता प्रदान गर्नेछन् ।
२. पक्ष राष्ट्रहरूले महिलाहरूलाई देवानी विषयहरूमा पुरुष सरहको कानूनी क्षमता प्रदान गरी सो क्षमताको उपयोग गर्न समान अवसर प्रदान गर्नेछन् । उनीहरूले खासगरी महिलाहरूलाई करार गर्न र सम्पत्तिको व्यवस्थापन गर्न पाउने समान अधिकार प्रदान गर्नुका साथै अदालत तथा न्यायाधिकरणका कार्यविधिहरूका सबै तहहरूमा महिलाहरूलाई समान रूपले व्यवहार गर्नेछन् ।
३. महिलाको कानूनी क्षमतालाई नियन्त्रण गर्ने उद्देश्य भएका सबै करारहरू तथा कानूनी प्रभाव भएका कुनै पनि किसिमका अन्य निजी लिखतहरू निष्प्रभावी र बदर भएको मानिने कुरामा पक्ष राष्ट्रहरू मञ्जुर गर्दछन् ।
४. व्यक्तिहरूको आवतजावत सम्बन्धी कानून तथा आफ्नो आवास र बसोबास छान्न पाउने स्वतन्त्रताका सम्बन्धमा पक्ष राष्ट्रहरूले महिला तथा पुरुषलाई समान अधिकार प्रदान गर्नेछन् ।

धारा १६

१. पक्ष राष्ट्रहरूले विवाह तथा पारिवारिक सम्बन्धसँग सम्बन्धित सबै विषयहरूमा महिला विरुद्धको भेदभाव उन्मूलन गर्न सम्पूर्ण उपयुक्त उपायहरू अवलम्बन गर्ने र खासगरी महिला र पुरुषको समानताका आधारमा निम्नलिखित अधिकारहरू सुनिश्चित गर्नेछन्:
 - (क) विवाह गर्ने समान अधिकार,
 - (ख) स्वतन्त्र रूपले वर रोज्ने तथा उनीहरूको स्वतन्त्र र पूर्ण सहमतिमा मात्र विवाह गर्ने समान अधिकार,

- (ग) विवाह पश्चात र विवाह विच्छेदको अवस्थामा समान अधिकार तथा उत्तरदायित्वहरू,
- (घ) उनीहरूको वैवाहिक स्थिति जेसुकै भए तापनि, उनीहरूका बालबालिकासँग सम्बन्धित कुराहरूमा बाबुआमाको समान अधिकार तथा उत्तरदायित्वहरू; सबै अवस्थाहरूमा बालबालिकाको हित नै सर्वोपरी हुनेछ,
- (ङ) आफ्ना बालबालिकाको संख्या र जन्मान्तरका विषयमा स्वतन्त्र एवं जिम्मेवारीपूर्वक निर्णय गर्ने समान अधिकारहरू तथा उनीहरूलाई यी अधिकारहरू प्रयोग गर्न सक्षम बनाउन जानकारी, शिक्षा तथा साधनमा पहुंच प्राप्त गर्ने अधिकारहरू,
- (च) बालबालिकाको संरक्षकत्व, हेरचाह, न्यासधारण र धर्मपुत्र वा धर्मपुत्री ग्रहण गर्ने सम्बन्धमा वा राष्ट्रिय कानूनमा यी अवधारणाहरू विद्यमान भएका यस्तै संस्थाहरूको सम्बन्धमा समान अधिकार तथा उत्तरदायित्वहरू; सबै अवस्थाहरूमा बालबालिकाको हित नै सर्वोपरी हुनेछ,
- (छ) पारिवारिक नाम, पेशा र व्यवसाय छनौट गर्ने अधिकार लगायत पति र पत्नीको समान व्यक्तिगत अधिकारहरू,
- (ज) सम्पत्तिको स्वामित्व, प्राप्ती, व्यवस्थापन, सञ्चालन, भोगचलन र बेचबिखनका सम्बन्धमा, निशुल्क वा मूल्यवान प्रतिफल वापत जे भएपनि पति र पत्नी दुबैको समान अधिकार ।

बालकको सघाइ र बाल विवाहको कानूनी मान्यता हुनेछैन र विवाहको लागि न्यूनतम उमेर तोक्ने तथा विवाहलाई सरकारी पञ्जिकाधिकारी समक्ष अनिवार्य रूपले दर्ता गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था लगायतका सबै आवश्यक कारवाही गरिनेछ ।

भाग ५

धारा १७

प्रस्तुत महासन्धिको कार्यान्वयनमा भएको प्रगतिको बारेमा विचार गर्ने प्रयोजनकालागि, एक महिला विरुद्धको भेदभाव उन्मूलन सम्बन्धी समिति (यसपछि "समिति" भनिएको) गठन गरिनेछ । यस समितिमा महासन्धि लागू हुँदाका वखत अठार जना र पैतिसौ पक्ष राष्ट्रले महासन्धिको अनुमोदन वा सम्मिलन गरेपछि तेईस जना उच्च नैतिक प्रतिष्ठा तथा महासन्धिले समेटेको क्षेत्रमा दक्षता भएका विशेषज्ञहरू रहनेछन् । समानुपातिक भौगोलिक वितरण पद्धति अनुसार तथा विभिन्न सभ्यताहरूको एवं प्रमुख कानूनी प्रणालीहरूको प्रतिनिधित्व हुने गरी पक्ष राष्ट्रहरूले आफ्ना नागरिकहरू मध्येबाट यी विशेषज्ञहरू निर्वाचित गर्नेछन् र तिनीहरूले व्यक्तिगत हौसियतमा सेवा गर्नेछन् ।

सामितिका सदस्यहरू पक्ष राष्ट्रहरूबाट मनोनित व्यक्तिहरूको सूचिबाट गोप्य मतदानको प्रक्याबाट निर्वाचित हुनेछन् । प्रत्येक पक्ष राष्ट्रले आफ्ना नागरिकहरूमध्येबाट एक जना व्यक्तिको मनोनयन गर्न सक्नेछ ।

प्रस्तुत महासन्धि लागू भएको मितिले ६ महिना पछि प्रारम्भिक निर्वाचन हुनेछ । प्रत्येक निर्वाचनको मिति भन्दा कमिमा तीन महिना अगावै संयुक्त राष्ट्र संघको महासचिवले पक्ष राष्ट्रहरूलाई आ-आफ्ना मनोनयनहरू दुई महिनाभित्र पेश गर्न आह्वान गर्दै पत्र पठाउनेछन् । महासचिवले त्यसरी मनोनित सबै व्यक्तिहरूको वर्णानुक्रम अनुसारको र निजहरूलाई मनोनयन गर्ने पक्ष राष्ट्रहरूको नाम समेत जनिएको सूची तयार पारी सो सूची पक्ष राष्ट्रहरूलाई पठाउने छन् ।

संयुक्त राष्ट्र संघको प्रधान कार्यालयमा महासचिवले आह्वान गरेको पक्ष राष्ट्रहरूको बैठकमा समितिका

सदस्यहरूको निर्वाचन हुनेछ । यस बैठकमा पक्ष राष्ट्रहरूमध्ये दुई तिहाईको उपस्थितिलाई गणपूरक संख्या मानिनेछ । बैठकमा उपस्थित भई मतदान गर्ने पक्ष राष्ट्रहरूका प्रतिनिधिहरूको स्पष्ट बहुमत प्राप्त गरी सबै भन्दा बढी मत प्राप्त गर्ने मनोनित व्यक्तिहरू समितिको सदस्यमा निर्वाचित भएको मानिने छन् ।

५. समितिका सदस्यहरू चार वर्षको अवधिका लागि निर्वाचित हुनेछन् । तर पहिलो निर्वाचनमा निर्वाचित सदस्यहरूमध्ये नौजना सदस्यहरूको पदावधि दुई वर्षमा समाप्त हुनेछ । पहिलो निर्वाचन भएको लगत्तै पछि समितिका अध्यक्षले यी नौ जना सदस्यहरूको नाम गोला प्रथाद्वारा छनौट गर्नेछन् ।
६. पैतीसौं अनुमोदन वा सम्मिलन भएपछि, यस धाराका प्रकरणहरू २, ३ र ४ का व्यवस्थाहरू अनुसार समितिका पाँच जना अतिरिक्त सदस्यहरूको निर्वाचन हुनेछ । यस अवसरमा निर्वाचित अतिरिक्त सदस्यहरूमध्ये दुई जना सदस्यहरूको पदावधि दुई वर्षमा समाप्त हुनेछ । समितिका अध्यक्षले यी दुई जना सदस्यहरूको नाम गोला प्रथाद्वारा छनौट गर्नेछन् ।
७. आकस्मिक रिक्त पदको पूर्ति गर्नका लागि, जुन पक्ष राष्ट्रको विशेषज्ञले समितिको सदस्यताको रिक्तता सिर्जना गरेको हो सोही पक्ष राष्ट्रले समितिको स्वीकृतिको अधिनमा रही आफ्ना नागरिकहरू मध्येबाट अर्को विशेषज्ञको नियुक्ति गर्नेछ ।
८. समितिका सदस्यहरूले समितिको उत्तरदायित्वको महत्वलाई ध्यानमा राखी महासभाले निर्धारण गरेको शर्त तथा अवस्थाहरू अनुसार महासभाबाट स्वीकृत भए बमोजिम संयुक्त राष्ट्र संघको श्रोतबाट पारिश्रमिक प्राप्त गर्नेछन् ।
९. संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिवले प्रस्तुत महासन्धि अन्तर्गत समितिले गर्नुपर्ने काम प्रभावकारी रूपले सम्पादन गर्नको लागि आवश्यक कर्मचारी र सुविधाहरू उपलब्ध गराउने छन् ।

धारा १८

१. प्रस्तुत महासन्धिको व्यवस्थाहरूलाई कार्यान्वयन गर्न आफूले अवलम्बन गरेका कानूनी, न्यायिक, प्रशासनिक वा अन्य उपायहरू तथा सो सम्बन्धमा भए गरेको प्रगति सम्बन्धी प्रतिवेदन समितिको विचारार्थ संयुक्त राष्ट्र संघको महासचिव समक्ष निम्नलिखित समयमा पेश गर्न पक्ष राष्ट्रहरू कबूल गर्दछन्:
(क) सम्बन्धित राष्ट्रको हकमा महासन्धि लागू भएको मितिले एक वर्ष भित्र,
(ख) त्यसपछि, कम्तिमा प्रत्येक चार चार वर्षमा र त्यसपछि, समितिले अनुरोध गरेको समयमा ।
२. प्रतिवेदनहरूमा प्रस्तुत सहासन्धि अन्तर्गतका दायित्वहरू वहन गर्नमा अवरोध गर्ने तत्व तथा व्यवधानहरू समेत उल्लेख गर्न सकिने छन् ।

धारा १९

१. समितिले आफ्नो कार्यविधि सम्बन्धी नियमहरू आफै निर्धारण गर्नेछ ।
२. समितिले दुई वर्षको पदावधिकोलागि आफ्ना पदाधिकारीहरू निर्वाचित गर्नेछ ।

धारा २०

प्रस्तुत महासन्धिको धारा १८ अनुसार प्रस्तुत गरिएका प्रतिवेदनहरु उपर विचार विमर्श गर्नको लागि समितिको बैठक प्रत्येक बर्ष सामान्यतया बढीमा दुई हप्ताको अवधिको लागि बस्नेछ ।

समितिको बैठक सामान्यतया संयुक्त राष्ट्र संघको प्रधान कार्यालयमा वा समितिले निर्धारण गरेको अन्य कुनै उपयुक्त स्थानमा बस्नेछ ।

धारा २१

समितिले आफूले गरेको कामको सम्बन्धमा वार्षिक प्रतिवेदन आर्थिक तथा सामाजिक परिषद् मार्फत हरेक बर्ष संयुक्त राष्ट्र संघको महासभामा पेश गर्नेछ र पक्ष राष्ट्रहरुबाट प्राप्त प्रतिवेदनहरु तथा सूचनाहरुको जाँचबुझको आधारमा समितिले आफ्नो सुझाव दिन र सामान्य सिफारिशहरु पेश गर्न सक्नेछ । त्यस्ता सुझाव तथा सामान्य सिफारिशहरु र तत्सम्बन्धमा पक्ष राष्ट्रहरुबाट कुनै टिकाटिप्पणीहरु प्राप्त भएको भए सो समेत प्रतिवेदनमा संलग्न गरिनेछ ।

संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिवले समितिका प्रतिवेदनहरु महिलाको स्थिति सम्बन्धी आयोग समक्ष जानकारीको निमित्त पठाउने छन् ।

धारा २२

विशिष्टकृत निकायहरुले आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र पर्ने प्रस्तुत महासन्धिका व्यवस्थाहरुको कार्यान्वयनका सम्बन्धमा गरिने विचारविमर्शमा आफ्नो प्रतिनिधित्व गर्न प्रतिनिधिहरु पठाउन पाउनेछन् । समितिले विशिष्टकृत निकायहरुको कार्यक्षेत्रभित्रका विषयहरुका सम्बन्धमा महासन्धिका व्यवस्थाहरुको कार्यान्वयनका सम्बन्धमा प्रतिवेदन पेश गर्न तिनीहरुलाई आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

भाग ६

धारा २३

प्रस्तुत महासन्धिका कुनै पनि कुराले पुरुष र महिलाका बीचमा समानता कायम गर्न बढी सहायक हुने निम्नलिखित शर्तहरुमा रहेका कुनै पनि व्यवस्थाहरुलाई प्रभाव पार्ने छैनः

(क) कुनै पक्ष राष्ट्रको कानून, वा

(ख) सो राष्ट्रका हकमा लागू रहेको अन्य कुनै अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धि, सन्धि वा सम्झौता ।

धारा २४

प्रस्तुत महासन्धिद्वारा मान्यता दिईएका अधिकारहरुको पूर्ण प्राप्तितर्फ लक्षित सबै आवश्यक उपायहरु राष्ट्रिय स्तरमा अमल गर्न पक्ष राष्ट्रहरु कबूल गर्दछन् ।

धारा २५

प्रस्तुत महासन्धि सबै राष्ट्रहरुबाट हस्ताक्षर हुनका लागि खुला रहनेछ ।

संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिवलाई प्रस्तुत महासन्धिको अभिलेख अधिकारी (डिपोजिटरी) को रूपमा तोकिएको छ ।

३. प्रस्तुत महासन्धिलाई अनुमोदन गर्नु पर्नेछ । अनुमोदनका लिखतहरु संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिव समक्ष दाखिला गर्नुपर्नेछ ।
४. प्रस्तुत महासन्धि सबै राष्ट्रहरुबाट सम्मिलन हुनका लागि खुला रहनेछ । सम्मिलनको लिखत संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिव समक्ष दाखिला भएपछि सम्मिलन प्रभावकारी हुनेछ ।

धारा २६

१. कुनै पक्ष राष्ट्रले कुनै पनि समयमा संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिवलाई सम्बोधन गरी लिखित सूचना दिएर प्रस्तुत महासन्धिको संशोधनका लागि अनुरोध गर्न सक्नेछ ।
२. संयुक्त राष्ट्र संघको महासभाले यस्तो अनुरोधको सम्बन्धमा कुनै कदम चाल्नु पर्ने भए सो सम्बन्धमा निर्णय गर्नेछ ।

धारा २७

१. अनुमोदन वा सम्मिलनको बीसौं लिखत संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिव समक्ष दाखिला भएको मितिले तीसौं दिनदेखि प्रस्तुत महासन्धि लागू हुनेछ ।
२. अनुमोदन वा सम्मिलनको बीसौं लिखत दाखिला भएपछि प्रस्तुत महासन्धिको अनुमोदन वा सम्मिलन गर्ने प्रत्येक राष्ट्रको हकमा सो राष्ट्रले आफ्नो अनुमोदन वा सम्मिलनको लिखत दाखिला गरेको मितिले तीसौं दिनदेखि प्रस्तुत महासन्धि लागू हुनेछ ।

धारा २८

१. संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिवले अनुमोदन वा सम्मिलन गर्दाका वखत राष्ट्रहरुले राखेका आरक्षणका पाठहरु प्राप्त गरी सबै राष्ट्रहरुलाई उपलब्ध गराउने छन् ।
२. प्रस्तुत महासन्धिको लक्ष्य एवं उद्देश्यसँग मेल नखाने आरक्षणलाई अनुमति दिइने छैन ।
३. संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिवलाई सम्बोधन गरी सूचना दिएर कुनै पनि समयमा आरक्षण फिर्ता लिन सकिने छ । महासचिवले सोको जानकारी सबै राष्ट्रहरुलाई दिनेछन् । यस्तो सूचना प्राप्त भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

धारा २९

१. प्रस्तुत महासन्धिको व्याख्या वा प्रयोगको सम्बन्धमा दुई वा सो भन्दा बढी पक्ष राष्ट्रहरु बीच उत्पन्न विवादको समाधान वार्ताबाट हुन नसकेमा सो विवाद निजहरु मध्ये कुनै एकको अनुरोधमा मध्यस्थता समक्ष पेश गरिनेछ । मध्यस्थताको लागि अनुरोध गरेको मितिले छ महिनाभित्र मध्यस्थताको न्यायाधिकरण गठनका सम्बन्धमा पक्षहरु सहमत हुन नसकेमा ती पक्षहरु मध्ये कुनै एक पक्षले अन्तर्राष्ट्रिय न्यायालयको विधान बमोजिम अनुरोध गरी सो विवाद अन्तर्राष्ट्रिय न्यायालय समक्ष पेश गर्न सक्नेछ ।
२. प्रस्तुत महासन्धि हस्ताक्षर, अनुमोदन एवं सम्मिलन गर्दाको समयमा प्रत्येक पक्ष राष्ट्रले यस धाराको प्रकरण १ आफ्नो हकमा लागू नहुने घोषणा गर्न सक्नेछ । यस्तो आरक्षण राख्ने पक्ष राष्ट्रका सम्बन्धमा अन्य पक्ष राष्ट्रहरुको लागि सो प्रकरणको व्यवस्था बन्धनकारी हुने छैन ।

यस धाराको प्रकरण २ बमोजिम आरक्षण राखेको कुनै पनि पक्ष राष्ट्रले संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिवलाई सूचना दिएर कुनै पनि समयमा त्यस्तो आरक्षण फिर्ता लिन सक्नेछ ।

धारा ३०

अरबी, चिनिया, अंग्रेजी, फ्रान्सेली, रसियाली र स्पेनी भाषाका प्रतिहरु समान रूपले प्रामाणिक हुने प्रस्तुत महासन्धि संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिव समक्ष दाखिला गरिनेछ ।

यस कुराको प्रमाणस्वरूप विधिवत रूपमा अधिकारप्राप्त देहायका हस्ताक्षरकारीहरुले प्रस्तुत महासन्धिमा हस्ताक्षर गरेका छन् ।